

Referandum Sonrası Irak ve Türkiye Arasında Sınıraşan Sular Konusunda Yakınlaşma

Türkiye-Irak arasında su meselesi yalnızca baraj konusundan ibaret değil. İki ülke topraklarının sulayan kadim Fırat ve Dicle nehirleri merkezinde çok çeşitli ortak çıkarlar söz konusu. Tarım, ticaret, ulaştırma, turizm gibi çok farklı sektörlerde bu çıkarlar geliştirilebilir.

Vakur SÜMER

Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'nin, tüm ciddi uyarılara rağmen referandumu gerçekleştirmesinin sonrasında bir dizi kayda değer sonuç ortaya çıktı. Referandum sonrasında bölge ülkeleri arasında pek çok konuda ortak amaçların belirdiği ve işbirliğine yönelik adımlar atıldığı gözlemlendi. Bu adımlardan şu ana kadar belki de en az tartışılanlardan birisi, Türkiye ile Irak arasında sınıraşan sular konusunda giderek derinleşen bir yakınlaşmanın gözleniyor oluşudur.

Aslında Türkiye ile Irak arasındaki su meselesiyle ilgili son dönemde vites büyüten yakınlaşmanın tarihi daha öncelere dayanıyor. Irak'ta Maliki hükümetinin ayrılmasıyla ilk olarak 2009'da imzalanan, ancak dönemin Irak hükümetinin bir türlü hayata geçirmedeği işbirliğine yönelik mutabakat zaptının yeniden imzalanması gündeme gelmişti. 2017 başında, Başbakan Binali Yıldırım'ın Bağdat ziyareti sırasında konu yeniden ele alındı. Söz konusu ziyarette gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin üçüncü toplantısının ardından iki ülke ortak bildiri yayımladı. Bu ortak bildirin beşinci maddesinde "İki taraf, Dicle ile Fırat nehirlerine ait suların yönetiminde ve ortak su projelerinde işbirliğinin artırılması üzerinde anlaştı" ifadesi bulunuyordu.

Taraflar konu üzerinde çalışmalarını sürdürdüler ve nihayet bu konuda ortak bir irade, Yıldırım'ın Bağdat ziyaretinden birkaç ay sonra, Irak Su Kaynakları

Bakanı olarak atanan Hasan el-Cenabi'nin, göreve başlamasından kısa bir süre sonra gerçekleştirdiği Ankara ziyaretinde iyice belirginleşti. Su konusuyla ilgili ortak bir anlayışın oluşturulmasına yönelik görüşmelerin hızını artıran gelişme, Kürt bölgesel yönetiminin aldığı ve uygulamaya koyduğu referandum kararı oldu. Gerek Irak gerekse Türkiye için bu referandum kabul edilemez ve yasa dışı idi. Referandum kararının yarattığı atmosfer, iki ülke ilişkilerinin –siyasi, askerî, ekonomik konularda dâhil olmak üzere– pek çok sahada işbirliğine yönelmesinde itici güç oldu. İki ülke arasında sıklaşan görüşmeler, referandum sonrası da benzer biçimde devam etti.

Referandum sonrasında, Ekim ayının sonlarında yaptığı Türkiye ziyareti öncesi Bağdat'ta açıklamalarda bulunan Irak Başbakanı Haydar el-İbadi, iki ülke arasında önemli stratejik meseleleri ele alacaklarını ve bu çerçevede yeni bir ortak vizyon çizeceklerini belirtmişti. İbadi'nin öne çıkardığı başlıklardan birisi de su meselesiydi. Türkiye'ye geldiğinde de ilişkilerin önemine vurgu yapmayı sürdüren İbadi, geliştirmeyi arzu ettikleri temel alanlardan biri olarak yine 'su'yu saydı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Haydar el-İbadi'yi kabulünde, ortak baraj inşaatları konusu gündeme geldi. Esasen söz konusu ortak barajların inşası konusu ilk olarak birkaç yıl öncesinde gündeme gelmişti. Irak ve Türkiye teknik heyetleri 15 Mayıs 2014 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen toplantı

neticesinde; Türkiye-İrak sınırları üzerinde ve yakınlarında, Hacıbey Çayı ve Küçük Zap Suyu üzerinde baraj projeleri yapılması kararı almışlardı. Bu çerçevede üzerinde çalışılan üç baraj projesine Küçük Zap, Hacıbey ve Karadağ adları verildi. Türkiye, Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, bu tarihten itibaren bu barajların teknik nitelikleri üzerinde etüd çalışmalarını sürdürdü. Söz konusu projelere ilişkin etüd raporları 2015'te Devlet Su İşleri tarafından Irak tarafıyla da paylaşıldı.

Nihayet, Ekim ayı içinde gerçekleşen, Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu'nun da hazır bulunduğu, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Irak Başbakanı İbadi görüşmesinde, bu barajların bir an önce devreye alınması için gerekenlerin yapılması lüzumu, Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından vurgulandı. Haydar el-İbadi de, söz konusu baraj projelerinin gerçekleştirilmesinden memnuniyet duyacağına ifade etti.

Barajlarla ilgili kapasite, enerji üretim kapasitesi, öngörülen yapım süresi gibi teknik detaylar henüz kamuoyuyla paylaşılmış değil. Ancak projelere ilişkin kimi bilgiler basına yansımış durumda. Buna göre, ağırlıklı olarak bir sulama amaçlı olan Küçük Zap Barajı'nın tamamı Irak topraklarında inşa edilecek, baraj gölü de Irak sınırlarında bulunacak. Türkiye, baraj yapımına teknik ve maddi olarak destek verecek. Hacıbey ve Karadağ barajları ise, Hakkari'nin Şemdinli ilçesine yakın noktalarda, sınır hattı üzerinde inşa edilecek. Bu iki barajın temel fonksiyonu ise hidroelektrik üretimi olacak. Bu iki baraj projesinin hangi alanları su altında bırakacağı da henüz açıklanmış değil.

Söz konusu barajların yapılması, kazan-kazan stratejisinin kayda değer bir örneğini teşkil ediyor. Planlanan barajlarla Türkiye artan enerji ihtiyacını karşılamada yeni bir adım atarken, Irak da bölgenin sulu tarıma geçişiyle önemli bir gelir artışı yaşayacak. Türkiye'nin ön gördüğü bir diğer fayda da, baraj göllerinin sınır bölgelerindeki yasa dışı hareketleri ve terörist faaliyetleri sınırlayacak olması. Böylece, dolaylı olarak, zaman zaman Türkiye-İrak ilişkilerinde gündeme gelen sınır güvenliği meselesi de kısmen çözüme kavuşturulmuş olacak. Ayrıca, barajların inşa ve işletme süreçlerinde iki ülkeden yüzlerce kişi çalışacak ve istihdama katkı sunulmuş olacak.

Türkiye-İrak arasında su meselesi yalnızca baraj konusundan ibaret değil. İki ülke topraklarının

Türkiye ile Irak arasındaki su meselesiyle ilgili son dönemde vites büyüten yakınlaşmanın tarihi daha öncelere dayanıyor. Irak'ta Maliki hükümetinin ayrılmasıyla ilk olarak 2009'da imzalanan, ancak dönemin Irak hükümetinin bir türlü hayata geçirmedeği işbirliğine yönelik mutabakat zaptının yeniden imzalanması gündeme gelmişti.

sulayan kadim Fırat ve Dicle nehirleri merkezinde çok çeşitli ortak çıkarlar söz konusu. Tarım, ticaret, ulaştırma, turizm gibi çok farklı sektörlerde bu çıkarlar geliştirilebilir. Geçtiğimiz günlerde Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız ile Irak Su Kaynakları Bakanı arasında yapılan görüşme sonucunda referandum süreciyle hızlanan işbirliği atmosferinin somut sonuçlar yaratma potansiyeli taşıdığını ortaya koyan bir açıklama yapıldı. Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Yıldız, açıklamasında "İrak Su Kaynakları Bakanı Hasan el-Cenabi ile bir araya gelerek su alanında işbirliğimize ilişkin süreçleri gözden geçirdik. Önümüzdeki kısa dönemde, su konusunun farklı boyutlarında çalışma grupları oluşturacağız. Su konusunu bir işbirliği alanına dönüştürmekte kararlıyız" ifadelerini kullandı. Bu açıklamadan sonra, işbirliği potansiyellerini hayata geçirmek amacıyla su konusunun hangi başlıklarda ele alınacağını yakın zamanda resmî olarak daha net ortaya çıkması beklenebilir.

Referandum sonrası Türkiye-İrak ilişkilerinin sınıraşan sular konusunda ne ölçüde işbirliği yaratacağını zaman gösterecek. Zira hâlihazırda, pek çok karşılıklı çabaya rağmen istenen düzeyde ilerleme sağlanamamış bir ilişki düzlemi mevcut ve bu, uzun bir tarihî birikim sonunda gelinen noktayı ifade ediyor. Buna karşın, referandum sonrası Irak bağlamında net olarak beliren gerçeklerden birisi, Irak ile Türkiye arasındaki Fırat ve Dicle suları meselesinde, benzeri uzun süredir görülmeyen bir diyalog ikliminin yakalanmış olduğudur. Eğer sürdürülebilirse, bu iklimin somut sonuçlar üretme şansı da ciddi biçimde yüksektir. ○

Selçuk Üniversitesi, Yrd. Doç. Dr.